

2023-2025

Informe tècnic

*Projecte: Viure l'embaràs a
Barcelona: dones i persones
gestants davant
l'emergència climàtica.*

Autores:

Ana Cerezuela González

Helena Montasell i Punsola

Carolina Remorini

IP:

Anna Molas
Diana Marre

Grup de Recerca AFIN,
Universitat Autònoma
de Barcelona

1	Canvi climàtic i vulnerabilitat urbana: escenaris i riscos a la ciutat de Barcelona
2	Una mirada antropològica per comprendre el que passa
3	Context de l'estudi
4	Resultats
4.1	Silencis i omissions en l'atenció prenatal i perinatal
4.2	Fonts d'informació
4.3	Posicionament i temporalitat de les mesures de prevenció
5	¿Com afrontar aquests silencis ambientals?
5.1	Les decisions de consum
5.2	Les adaptacions en la mobilitat
5.2.a	Adaptacions en la mobilitat respecte a la contaminació atmosfèrica
5.2.b	Adaptacions en la mobilitat respecte a la calor
6	Cap a una prevenció justa: risc ambiental i responsabilitat compartida
7	Bibliografia

Índex

1. Canvi climàtic i vulnerabilitat urbana: escenaris i riscos a la ciutat de Barcelona

Els efectes del canvi climàtic, especialment l'augment de les temperatures i els efectes de la contaminació a la salut reproductiva, materna i infantil són un motiu creixent de preocupació. En entorns urbans com Barcelona, l'augment progressiu de la temperatura, durant el període 2020-2024, es reflecteix en el fet que un 68% dels dies observats han registrat temperatures superiors al percentil considerat de risc per a l'embaràs (Climate Central, 2025) i la presència de diversos contaminants atmosfèrics afecten de manera desigual a la població gestant, lactant i els infants. Fenòmens com l'efecte "illa de calor" o la contaminació atmosfèrica afecten especialment les persones gestants amb riscos com morts fetals, prematuritat o preeclàmpsia no limitant-se en els problemes respiratoris (Girardi & Bremer, 2022; Ha, 2022; Mendola & Ha, 2022; Samuels et al., 2022). A més, la llet materna pot contenir contaminants que alteren la funció immune, provoquen trastorns endocrins, i afecten el desenvolupament neurològic dels/les nounats/des (Samiee et al., 2019), situant aquest col·lectiu en una posició de vulnerabilitat davant l'impacte mediambiental.

Les conseqüències de l'emergència climàtica suposen un repte creixent per a la salut pública, amb un impacte especialment rellevant en la salut materna i infantil en entorns urbans. Aquest estudi antropològic analitza el coneixement i les estratègies de les persones gestants i lactants per afrontar els riscos derivats de la contaminació, la calor extrema i altres exposicions ambientals (Cerezuela González et al., 2025). Cada cop aquestes qüestions reben més atenció en la recerca en salut pública, però les dades que se n'obtenen rarament recullen les experiències quotidianes de les dones i persones gestants ni com afronten aquests reptes, que des de fa uns anys ja són tangibles.

Alhora, aquesta perspectiva també és absent en el seguiment sanitari habitual de l'embaràs, tant per a la informació proporcionada a les pacients com a la formació o coneixement de les i els professionals.

2. Una mirada antropològica per comprendre el que passa

Des del grup d'investigació en Antropologia Social i de la Salut AFIN Barcelona de la Universitat Autònoma de Barcelona, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona, l'Hospital de la Sabta Creu i Sant Pau, l'Hospital Sant Joan de Déu i l'Hospital del Mar es duu a terme l'estudi sobre l'embaràs i l'emergència climàtica a la ciutat de Barcelona: *Viure l'embaràs a Barcelona: dones i persones gestants davant l'emergència climàtica* (2023-2025). Aquest projecte ha estat integrat per un equip d'antropòlogues, metgesses, infermeres i especialistes en gènere.

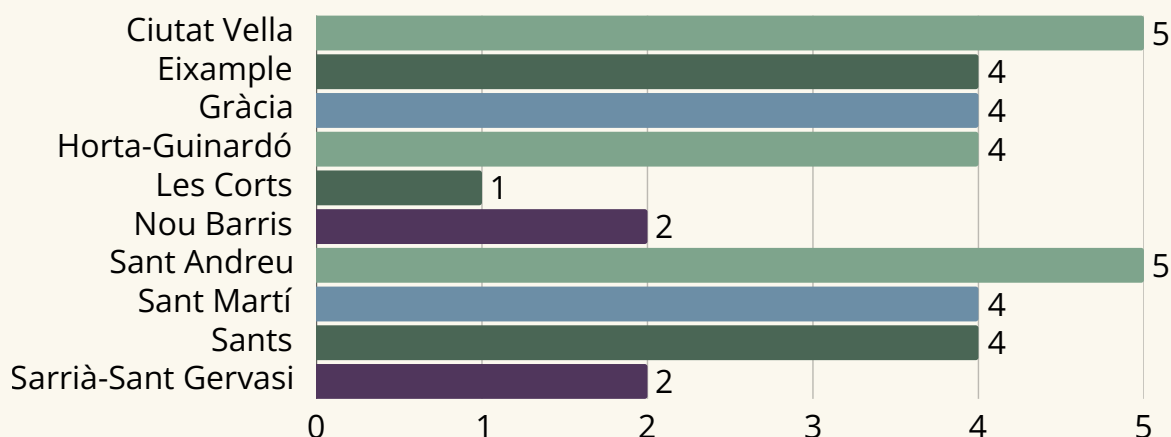
El projecte, a partir d'una anàlisi interdisciplinària i interseccional, ha generat dades sobre els experiències dels donis embarassades o lactants en el context de canvi climàtic i contaminació urbana, que puguin orientar polítiques públiques relacionades amb els necessitats i reptes d'aquests col·lectius a la ciutat de Barcelona. L'objectiu ha estat conèixer i contribuir a reduir les dificultats dels col·lectius més vulnerables de Barcelona, atenent les seves necessitats específiques i promovent el seu benestar i desenvolupament sostenible.

L'estudi s'ha desenvolupat des de un disseny mixta amb una fase qualitativa inicial que incloïa entrevistes a persones embarassades de els 10 districtes de la ciutat de Barcelona. Les dades obtingudes a la fase qualitativa de l'estudi s'han construït a partir de les narratives orals de les dones o persones gestants que han participat de manera voluntària explicant la seva experiència. Els criteris d'inclusió utilitzats per a les participants eren: 1) residir a la ciutat de Barcelona, 2) que hagin viscut el seu procés de gestació i/o lactància entre 2022 i 2025.

Per fomentar la participació, s'han elaborat cartells en paper que s'han distribuït en espais públics i comunitaris, s'han activat diferents canals a les xarxes socials i s'ha contactat directament amb diversos centres cívics per tal d'oferir un ventall més ampli de col·lectius als que arribar.

Durant aquest procés, es va decidir modificar el missatge substituint el concepte d'"emergència climàtica" pel de "medi ambient", amb l'objectiu d'apropar-nos més a la ciutadania i evitar que algunes persones se sentissin excloses o amb la percepció de tenir un desconeixement sobre l'emergència climàtica.

A la convocatòria de participació en l'entrevista han respost un total de 76 persones en el que l'Eixample està al capdavant del districte més participatiu amb 21 persones, seguit per Sant Martí (14) i en contraposició, les Corts i Nou Barris amb 2 participants.

Les entrevistes realitzades, d'una durada d'entre una hora i una hora i mitja, han sigut de caràcter etnogràfic, és a dir, les que han permès apropar-nos a les vivències i percepcions de les persones entrevistades en relació amb els efectes dels canvis ambientals i els riscos percebuts en la seva vida quotidiana, en la planificació de la maternitat i en la criança de les criatures. Aquestes entrevistes pretenien comprendre la problemàtica en els mateixos termes de les entrevistades, a partir de preguntes obertes o semiestructurades, donant la possibilitat que cada persona destaqués o profunditzés en allò que efectivament li preocupava o li resultava més rellevant. Les diverses temàtiques explorades van ser: (2) l'experiència de l'embaràs, el part i la lactància, (3) la salut mediambiental durant l'embaràs i la lactància, (4) rutines, el barri i l'urbanisme, (5) efectes del canvi climàtic i fonts d'informació, (6) contaminació acústica, (7) sensacions generals respecte al canvi climàtic i la contaminació mediambiental.

Pel que fa al període en què s'han realitzat les entrevistes, cal destacar que la majoria van tenir lloc entre finals de primavera i l'estiu. Aquesta coincidència temporal amb episodis de calor intensa ha fet que el tema de la calor aparegui amb més força en els relats de les persones entrevistades, sovint per sobre d'altres qüestions.

3. Context de l'estudi

La mostra desitjada de l'estudi era d'un total de 40 entrevistes, 4 per districte, però s'han dut a terme 35 entrevistes amb persones dels 10 districtes de la ciutat. A excepció de 2 entrevistes que s'han fet de manera presencial, la resta s'han fet de manera virtual en català, castellà i francès.

Les dades sociodemogràfiques de les persones participants en les entrevistes es mostren a continuació:

CATEGORIA	SUBGRUPS PRINCIPALS	NOMBRE
EDAT	Mitjana	36
	Rang (mínim-màxim)	48 - 25
ORIGEN	Barcelona ciutat	17
	Europa	4
	Amèrica Llatina	3
SITUACIÓ MATERNOINFANTIL	Embaràs	6
	Lactància	17
	No lactants	11
TIPUS DE VIVENDA	Lloguer	19
	Propietat	10
	Altres / NC	7
NIVELL D'ESTUDIS	Secundaris / FP Mitjà	0
	Batxillerat / FP Superior	2
	Universitaris	16
	Post Universitaris	11
	NS/NC	6
SITUACIÓ LABORAL	Activa	21
	Baixa/permís maternitat/excedència	9
	Atur	2
	NS/NC	NS/NC

Figura 2: Dades sociodemogràfiques. Elaboració propia a partir de 35 entrevistes.

4. Resultats

4.1. Silencis i omissions en l'atenció prenatal i perinatal

A partir de les respostes obtingudes, s'ha observat una preocupació rellevant entorn de les decisions reproductives en el context de l'emergència climàtica. Algunes participants expressen sentiments de culpa o egoisme pel fet de portar una criatura al món en un futur ambiental incert. Així i tot, malgrat les tensions existents, la majoria de les decisions no semblen estar directament condicionades per aquestes preocupacions. Les participants decideixen gestar, però amb la voluntat d'educar les criatures en la consciència mediambiental. Això revela una extensió de la responsabilitat materna que inclou el pes moral de reproduir-se en temps de crisi climàtica (Lappé, Jeffries Hein, Landecker, 2019; Sasser, 2024). Aquesta experiència evidencia com la dimensió de gènere incideix profundament en aquestes decisions: la maternitat es viu no només com una responsabilitat vers el benestar futur de les criatures, sinó també com una qüestió ètica vinculada a la legitimitat de donar vida en un món ambientalment fràgil (Pentecost i Meloni, 2020).

Davant d'aquestes circumstàncies, l'estudi mostra que les converses al voltant de la reproducció i el canvi climàtic sovint se centren en aspectes tangibles i situats, relacionats amb experiències quotidianes com el cost de la vida, l'atur o les dificultats materials per fer front a fenòmens ambientals (Bodin i Björklund, 2022; Smith et al., 2022).

S'observa que les preocupacions ambientals i climàtiques no es poden desvincular de les condicions de vida urbana, ja que s'entrellacen amb problemàtiques com la contaminació atmosfèrica, les temperatures extremes, el soroll o la inseguretat habitacional. En aquest context, les inquietuds es transformen en lluites quotidianes, com es podrà observar en les següents seccions per reduir o evitar els efectes nocius d'aquests factors per part de les participants.

4.2. Fonts d'informació

Una de les qüestions més reiterades per les participants és la manca d'informació provinent de fonts oficials o segures, per part tant de professionals sanitaris com d'institucions, en relació amb la salut mediambiental. Tot i que se les informa sobre aspectes bàsics com l'alimentació i l'activitat física durant l'embaràs, les entrevistades assenyalen que les informacions vinculades a la contaminació o als efectes del canvi climàtic, malgrat l'existència d'algunes campanyes de sensibilització, especialment en períodes d'onada de calor, no els arriben de manera clara, comprensible ni útil per a la seva situació concreta.

Digo, en una ciudad donde el clima es de 30 grados en verano... Esa información no te la dan, nada. O sea, no, no te dicen si puedes estar expuesta a frío, a calor, lo sobre-intuyen que vas a estar en el sentido común y ya está

Joana, participant embarassada del districte d'Horta-Guinardó

De fet, bé, et comenten tot el tema de l'alimentació, que no mengis segons quins aliments, això sí. [...] No, des de les institucions mèdiques mai em van comentar que no faci servir productes químics.

Paloma, mare participant del districte de Sant Andreu

La poca informació sobre els riscos vinculats al medi ambient que diuen haver rebut les participants es limita, de manera puntual, a recomanacions sobre l'exposició solar. En canvi, han manifestat que no se les ha informat sobre lús de productes tòxics durant l'embaràs, la lactància o la primera infància.

A més, aquestes circumstàncies mediambientals no sempre són percebudes com a rellevants per les mateixes gestants, ja que reconeixen que hi ha un desconeixement generalitzat sobre com poden afectar aquestes exposicions durant etapes tan sensibles com la gestació o la criança.

La veritat és que ni m'ho havia plantejat. Crec que això ho veig més de sentit comú. Però és veritat que suposo que no tothom s'ho planteja el fet que pugui afectar el fetus. Sí que és veritat que potser podríem donar més informació al respecte.

Ester, participant lactant del districte de Les Corts

Una de les participants, professional de l'àmbit sanitari i alhora mare lactant, assenyala que la informació rebuda sobre salut ambiental sovint és insuficient, i que no tothom té accés als coneixements necessaris per comprendre els efectes que poden tenir certs contaminants o les onades de calor sobre l'organisme i la salut durant la gestació.

Davant d'aquesta manca d'informació, moltes entrevistades expliquen que han recorregut a l'experiència pròpia o compartida amb persones del seu entorn, així com a fonts informals, sobretot a través de xarxes socials, per adquirir coneixement sobre aquestes qüestions.

Bueno, cómo me llega, viendo, digamos, en redes sociales... o que estoy, digamos, en el canal de WhatsApp de la Generalitat y del Ayuntamiento. Tú ves cómo la calidad del aire, incluso tengo una aplicación del clima, entonces te va diciendo calidad del aire, humedad, lluvia, bueno, todo esto.

Carolina, participant del districte de Sarrià-Sant Gervasi

S'observa que la informació obtinguda ha contribuït a generar estratègies per evitar o reduir l'exposició a tòxics i fenòmens meteorològics adversos. Aquestes estratègies estan estretament relacionades amb el grau de preocupació que manifesta cada persona davant aquesta situació. Ara bé, aquesta mateixa preocupació, si bé pot derivar en accions preventives, també pot tenir un impacte emocional i pot acabar vinculant-se en un augment de l'estrès i la preocupació davant d'aquestes circumstàncies:

He pres més una actitud de... perquè jo com a persona sabia que si començava a llegir molt, que puc fer-ho, estaria malament. I com és això, una mica fora del meu control, no volia estar patint perquè pensava també "estaràs estressada i això tampoc no sé si et beneficiarà". És la decisió que he pres per ara.

Silvia, participant embarassada del districte de Gràcia

Aquest verbatim dona compte d'una situació que hem registrat amb freqüència: hi ha persones que perceben que preocupar-se excessivament per qüestions ambientals pot perjudicar en lloc de beneficiar a l'embaràs.

En conjunt, aquesta percepció d'una manca d'informació formal i accessible genera una doble càrrega per a les gestants i lactants: d'una banda, han de cercar recursos per compte propi, sovint en canals informals, i de l'altra, han de gestionar les emocions associades a la incertesa i la responsabilitat individual en un context en un context que es percep com amb un suport institucional insuficient

4.3. Posicionament i temporalitat de les mesures de prevenció

Pel que fa a l'ús de productes potencialment tòxics, es recullen diferents posicionaments entre les participants. En alguns casos menys freqüents, s'expressa una preocupació molt baixa, o directament inexistent, sobre els possibles riscos associats, i no s'han adoptat mesures específiques en aquest sentit.

Me preocupa más el peligro de que el niño coja y tire el biberón y gateando se haga daño, que no el microplástico, que si ahora no se lo toma no te preocupes, que luego cuando vaya a la guardería y coma lo que sea, eso va a estar contaminado de microplásticos y de disruptores endócrinos, e historias de... Entonces... No, no entro yo en esas cosas. Lo siento.

Sofia, mare participant del districte de Gràcia

I ens va dir que no féssim servir suavitzant a la roba. I és possible que... no ho recordo molt, però potser ho vam fer el primer mes o d'allò. Però després ja vam passar. No recordo haver-ho fet molt. O sigui que devien fer ben poc. Però en el que durant l'embaràs jo i la meva parella no. I després tampoc. Els mateixos productes. I així sí que ara. Ara que tinc el nen, escombros i frego més el terra perquè sempre s'ha tirat pel terra. Però no en aquest sentit. Nosaltres no... No ens preocupem massa per això.

Laia, participant embarassada del districte de Nou Barris

Algunes participants, tot i estar informades sobre les possibles conseqüències de l'exposició a tòxics, tant per part de professionals com a través d'altres canals, consideren que la responsabilitat d'actuar no hauria de ser individual o familiar. Per contra, altres dones han expressat una major preocupació i implicació, i han adoptat mesures concretes per reduir o eliminar determinats productes potencialment nocius del

seu entorn quotidià.

Porque eso sí que es verdad que he cambiado un montón. En cuanto a hábitos, también he cambiado todo lo que son productos de cosmética, utilizo todo 100% natural. Nada químico, tanto para ellos [les criatures] como para mí. Y esto ha sido a partir del postparto de mi primer hijo y luego todo el embarazo y el postparto de mi hija. Sí que es verdad que en el embarazo de mi primer hijo no, porque no tenía tanta información ni había leído tanto. Pero a partir de empezar a leer de cosmética natural, de los beneficios, etcétera, pues al final sí que he eliminado todos esos contaminantes que pueden aparecer o que puede haber en los productos de cosmética.

Mariona, mare participant del districte d'Horta-Guinardó

Tal com exposa, sovint s'observa una relació directa entre el nivell d'informació disponible i l'adopció de pràctiques per minimitzar l'exposició a tòxics. Aquesta tendència és majoritària entre les dones entrevistades, que expliquen haver implementat més canvis durant l'embaràs o els primers mesos de vida del nadó.

Tanmateix, moltes reconeixen que aquestes pràctiques s'han anat relaxant amb el temps. Aquesta relaxació s'atribueix a diversos factors: la dificultat per mantenir certs hàbits a llarg termini, la manca de temps i energia, o la consciència que la responsabilitat no pot recaure exclusivament en les famílies, sinó que calen polítiques públiques que donin suport estructural.

En aquest sentit, una de les participants va expressar clarament la dificultat de sostenir aquests esforços, especialment pel sobreesforç mental que li suposava haver de pensar constantment en la reducció de productes químics:

De fet jo crec que no em vaig maquillar en tot l'embaràs apenes o en alguna ocasió, així com molt particular. Els detergents no. Això sí que he seguit fent servir els típics detergents súper tòxics del súper. No,... ho he intentat, però em genera un sobreesforç que ara no tinc temps de fer, ni ganes i, no... ja està.

Montse, participant lactant del districte d'Horta-Guinardó

En definitiva, la diversitat de pràctiques i percepcions al voltant de l'ús de productes tòxics reflecteix les tensions entre la voluntat de protegir la salut i les limitacions reals del dia a dia. El sobreesforç individual i la manca de suport estructural evidencien la necessitat d'un abordatge col·lectiu i institucional que no delegui exclusivament la responsabilitat a les dones i famílies.

5. ¿Com afrontar aquests silencis ambientals?

Qüestions com les temperatures extremes, la contaminació o les conseqüències d'utilitzar certs productes amb components tòxics en el dia a dia són algunes de les principals preocupacions que han mostrat les participants, específicament en el que fa referència als efectes ambientals en la salut prenatal i perinatal, que han anat acompanyades d'altres elements de l'entorn com l'accés a l'habitatge o a les perspectives de transformació del paisatge a causa de la sequera o altres desastres naturals.

Davant la incertesa informativa sobre l'impacte a la salut dels factors ambientals, les participants han expressat diverses estratègies que depenien del seu estat socioeconòmic. Aquestes s'han identificat com: (1) les decisions i, (2) les adaptacions en la mobilitat.

5.1. Les decisions de consum

Les decisions de consum són aquelles accions que impliquen una elecció sobre què comprar o utilitzar. Aquestes, juntament amb altres decisions d'estil de vida, apareixen sovint a la literatura com a una estratègia de reducció dels riscos ambientals per a la salut utilitzades per a les mares (Ford, 2020; Lappé et al., 2019; Roberts et al., 2023). Aquesta pràctica sovint es presenta juntament amb una forta crítica a la individualització de la responsabilitat (Ford, 2020; Pearse, 2017; Ross et al., 2023; Valdez, 2021) mostrant com es generen diverses estratègies depenent de cada unitat familiar i la seva situació socioeconòmica. Aquestes són les següents:

	ALIMENTACIÓ	HIGIENE PERSONAL	NETEJA DE LA LLAR	SOSTENIBILITAT
DECISIONS DE CONSUM	Compra de productes naturals o ecològics	Compra de productes naturals per a la higiene personal (sabó, dentrífics, etc.)	Compra de productes naturals o menys tòxics per a la neteja de la roba de l'infant	Compra de bolquers ecològics o de tela
	Reducció/no ús d'estris de plàstic per cuinar	Reducció/no ús de productes cosmètics (colònia, cremes corporals, etc.)	Reducció/no ús de productes tòxics pels productes de neteja de l'immoble	Reducció dels embalatges de plàstics
	Neteja de l'alimentació amb aigua i no altres preductes com el lleixiu o l'amukina			

Figura 3: Decisions individuals de consum. Elaboració propia a partir de 35 entrevistes.

Pel que fa a l'evitació de l'ús de productes tòxics a la llar, s'ha observat que les persones adopten estratègies que van més enllà de la simple elecció entre uns productes i altres. Quan aquesta elecció no és possible o resulta insuficient per reduir l'exposició a tòxics, s'adapten a les diverses circumstàncies amb altres formes d'actuació:

- Reorganització de les tasques de la llar: juntament amb les seves parelles arriben a acords tant per prevenció com per preocupació d'aquestes per a la salut de la gestant. En aquests casos expressen que durant la gestació es reorganitzen les tasques i aquelles que impliquen l'ús de productes tòxics les realitza aquella persona que no està embarassada.
- Ús d'elements de protecció: el més mencionats són les mascaretes quan han de dur a terme tasques que impliquen l'ús de productes tòxics.

Cal destacar que d'aquestes estratègies sorgeixen molts dubtes, respecte com poden afectar determinats productes amb els quals les gestants han estat en contacte durant l'embaràs, així com les possibles conseqüències a llarg termini per a la salut de les criatures. Un dubte que, en molts casos no ha estat resolt en l'atenció de la salut pre/perinatal, cosa que ha contribuït a la incertesa i l'impacte emocional, especialment durant un primer embaràs. En canvi, en embarassos posteriors, algunes participants han explicat que han pogut trobar més informació per compte propi o gestionar millor aquestes inquietuds gràcies a l'experiència prèvia:

Amb l'embaràs [nom primera criatura], va, un dia no passa res. Recordo que em posaven la crema per a les estries, que era més de farmàcia, no em vaig plantejar que potser portava... Vaig pensar, bueno, per les estries em convé. Em compensa perquè no vull que em surtin. I en aquest cas, per exemple, me la posava i amb [segona criatura] no m'agrada. Tot i que sabia que me n'havien sortit i que me'n podien tornar a sortir, però vaig prioritzar que no volia arribés això a ella.

Mireia, mare lactant del districte de Gràcia

En el context de les estratègies orientades a reduir l'exposició a tòxics, van sorgir dubtes i crítiques sobre com s'apliquen i es comuniquen els avenços en el coneixement biomèdic, especialment pel que fa als impactes de l'exposició ambiental en la salut reproductiva i infantil i, en concret, a l'epigenètica. Diverses participants van expressar que, tot i que cada cop hi ha més coneixement científic sobre aquests riscos, la informació no arriba de manera clara, útil ni accessible. I que, aquesta manca de comunicació efectiva genera incertesa, com ja s'ha vist anteriorment en altres aspectes, i una sensació d'indefensió de saber que hi ha un problema però no tenir eines pràctiques ni el suport institucional per actuar.

El fet de conèixer-ho i saber-ho i també haver llegit les afectacions de la contaminació atmosfèrica en la salut...no és un tema que domini àmpliament, ni molt menys, però sí que he llegit per la tesi i així, he treballat una mica. Sí, però també tenia molt clar des d'un principi, o sigui, ja havia fet la reflexió de “vale, no deixaré que això m'obsessioni gaire” perquè al final no és una cosa que jo pugui canviar. Visc a Barcelona, no hi puc fer res i per tant, bueno, doncs deixaré que... no m'he volgut obsessionar.

Margarita, mare del districte de Sants-Montjuïc

Encara que el desenvolupament de la ciència epigenètica i els marcs post genòmics a la investigació biomèdica busquen una comprensió més matisada de com els entorns modelen la salut, alguns estudis assenyalen que l'enfocament epigenètic corre el risc de culpar de manera desproporcionada a les dones per la salut de les futures generacions, basant-se en els seus estils de vida i exposicions ambientals (Pentecost et al., 2024), en comptes d'abordar els factors sistèmics que impulsen aquestes exposicions tòxiques i les desigualtats estructurals que es troben en l'arrel de les disparitats en salut (Baedke & Nieves Delgado, 2019; Benezra, 2021; Cerezuela et al., 2025; Ford, 2020; Pentecost & Ross, 2019; Richardson, 2021; Saldaña-Tejeda, 2018; Valdez, 2021).

5.2. Les adaptacions en la mobilitat

Pel que fa als tòxics, fins ara ens hem centrat en aquells que són més propers a les embarassades i lactants que, en molts casos, es vinculen amb decisions de consum, com ara els productes de neteja, cosmètics o d'alimentació. No obstant això, aquests no són els únics tòxics als quals poden estar exposades elles o les seves criatures, tal com hem pogut veure a les entrevistes. L'entorn en què viuen, incloent-hi l'aire que respiren, els espais urbans que transiten, etc., també està ple de substàncies contaminants i riscos ambientals que s'escapen del seu control. En aquest sentit, les participants desenvolupen estratègies de mobilitat amb l'objectiu d'evitar l'exposició, principalment centrades en la contaminació atmosfèrica i les temperatures extremes, així com també s'han observat exemples d'adaptacions motivades per altres riscos ambientals com podrien ser, per exemple, la presència de tòxics en els parcs infantils amb terra de cautxú, de la mateixa manera que passa en el cas dels fenòmens atmosfèrics extrems viscuts a Barcelona com les onades de calor, les pluges torrencials o les pedregades.

Així i tot, tal com exposen les participants, mentre no existeixen respostes institucionals a qüestions vinculades a la planificació urbana o al transport, aquestes han expressat que s'han dut a terme diverses estratègies vinculades a la mobilitat i, adaptades a la situació socioeconòmica de cada persona, per apaivagar els efectes de la contaminació medi ambiental.

5.2.a. Adaptacions en la mobilitat respecte a la contaminació atmosfèrica

Una de les primeres estratègies identificades amb relació a la contaminació atmosfèrica té a veure amb la percepció que les persones en tenen sobre aquesta. A la següent taula podem veure com aquestes estratègies comprenen tant les adaptacions quotidianes vinculades amb les rutines diàries (transitar per espais més verds, evitar certes àrees amb una alta contaminació de l'aire, etc.) com aquelles que impliquen una decisió vital o familiar amb conseqüències a llarg termini (com l'elecció d'escoles o el barri on residir en funció de l'exposició ambiental en les diferents àrees urbanes). En ambdós casos, les incerteses ambientals que expressen les participants es tradueixen en adaptacions en els diversos àmbits de la vida que influeixen en les decisions i pràctiques:

	TEMPORALITAT	HABITATGE	URBÀ	ESCOLAR	SOSTENIBILITAT
ADAPTACIONS EN LA MOBILITAT RESPECTE A LA CONTAMINACIÓ ATMOSFÈRICA	QUOTIDIANES	Mobilitat temporal fora de la ciutat (Cap de setmana, vacances, festius, episodis d'alta contaminació)	Crear nous recorreguts per la ciutat	Observar els nivells de contaminació de l'entorn escolar per a fer l'elecció de l'escola bressol/ d'educació primària	Incrementar l'ús del transport públic
			Evitar/no passar per carrers/avingudes amb més trànsit		Eliminar l'ús de la motocicleta per evitar la inhalació directa
			Lactar en espais menys concorreguts pel tràfic		
	LLARGA DURADA	Mobilitat permanent (canvi de ciutat)		Observar els nivells de contaminació de l'entorn escolar per a fer l'elecció de l'escola bressol/ d'educació primària	
		Observar els nivells de contaminació de l'entorn on es vol anar a viure per prendre la decisió del canvi d'habitatge			

Figura 4: Adaptacions en la mobilitat respecte a la contaminació atmosfèrica. Elaboració pròpia a partir de 35 entrevistes.

Davant d'aquestes adaptacions respecte a la mobilitat amb la contaminació s'evidencien que sovint els comportaments per preservar la salut no se centren en les mateixes persones/cossos sinó que l'entorn es converteix en un element central per a poder crear espais segurs i saludables.. Un entorn, com és el cas de Barcelona, amb una alta densitat de vehicles, genera aquest malestar cap a les persones entrevistades que tradueixen en un canvi d'hàbits de major o menor impacte a la vida per tal de disminuir l'exposició a la contaminació provocada tant pels turismes com per altres mitjans de transport com els creuers i els avions.

Fets com aquest, han dut a fer que algunes de les participants decidissin compartir amb altres persones que es troben en aquesta situació la lluita per la millora de la contaminació a la ciutat a través d'associacions vinculades a la ciutat o als barris. Una lluita que manifesten que serveix per a poder mantenir-se vinculades a Barcelona com la ciutat on volen viure i on veure créixer a les seves famílies, com a alternativa a abandonar la ciutat permanentment en algun moment.

5.2.b. Adaptacions en la mobilitat respecte a la calor

Respecte a les mobilitats vinculades amb els efectes meteorològics adversos i en concret la calor a la ciutat de Barcelona ens trobem amb les següents estratègies:

	TEMPORALITAT	HABITATGE	URBÀ	RECURSOS PÚBLICS	ESCOLAR
ADAPTACIONS EN LA MOBILITAT RESPECTE A LA CALOR	QUOTIDIANES	Mobilitat temporal fora de la ciutat (Cap de setmana, vacances, festius, episodis d'alta contaminació)	Crear nous recorreguts per la ciutat	Fer ús de refugis climàtics	
			Evitar/ no passar per espais sense ombres		
			Fer ús d'espais verds ombrívols propers a la llar		
	LLARGA DURADA	Mobilitat permanent (canvi de ciutat o país)			Cerca d'escoles que tinguin espais exteriors frescos (ombrívols o a la muntanya) i interiors adaptats a la calor

Figura 5: Adaptacions en la mobilitat respecte a la calor. Elaboració propia a partir de 35 entrevistes.

Davant les adaptacions de mobilitat per afrontar la calor, tornem a trobar unes estratègies similars a les que s'apliquen davant la contaminació atmosfèrica. Són mesures que s'adapten al dia a dia i també a decisions amb impacte a llarg termini, centrades a fomentar dinàmiques que millorin la qualitat de vida durant els períodes de calor intensa.

Entre totes aquestes estratègies de mobilitat, podem veure que es veuen afectades per qüestions que van, de nou, més enllà d'elles i de tot allò que fan per a protegir-se davant la crisi climàtica i la contaminació. Algunes d'aquestes són a causa de les barreres arquitectòniques, de la manca d'adaptació dels espais per a embarassades/criatures, l'accés al transport públic o als espais verds de certs districtes de la ciutat. I, que en els casos de la mobilitat temporal es veuen vinculades altres membres de la família o inclús, amistats amb qui es comparteixen aquestes adaptacions.

Així doncs, podem veure que tant les decisions de consum com les adaptacions en la mobilitat mostren diverses maneres de poder afrontar la crisi climàtica. Ens trobem davant d'accions d'acceptació i resignació per la situació, accions polítiques, decisions de consum, mobilitats i adaptació de trajectòries tant vitals com reproductives, inclús l'evitació o la limitació de la informació, totes elles com a resposta davant aquesta situació d'incertesa mediambiental i social.

6. Cap a una prevenció justa: risc ambiental i responsabilitat compartida

El recull i mirades de les diverses experiències respecte a l'embaràs, la lactància i la maternitat davant la crisi climàtica ha mostrat uns resultats que apunten a la necessitat d'elaborar discursos i estratègies que no se centrin en la responsabilitat individual de les persones ni en reforçar discursos de culpa o judicis respecte a les seves decisions quotidianes.

Les participants de l'estudi han expressat una clara demanda d'informació respecte a la salut i el medi ambient des de la gestació fins a la infància. Aquesta informació hauria de ser entenedora, accessible i, alhora, ajustada a la seva realitat, tenint en compte els riscos que determinats factors ambientals poden representar durant tots aquests períodes de temps i les condicions personals i socials que viu cada persona. És evident que no es tracta només de rebre dades, sinó de poder obtenir orientacions que permetin la presa de decisions informades, atès que, en molts casos, s'ha manifestat que, davant la manca d'informació especialitzada, s'acudeix a altres diverses fonts d'informació, que sovint són contradictòries i difícils d'interpretar.

Aquesta part qualitativa de l'estudi, posa en evidència les adaptacions que aquestes persones han de fer en la seva vida quotidiana. Des de les decisions de consum vinculades especialment als productes tòxics fins a la mobilitat diària a un entorn urbà que presenta desafiaments i obstacles per fer front a situacions vinculades amb el canvi climàtic i la contaminació, com per exemple la manca d'espais verds i zones fresques. Aquest fet repercuteix en les mobilitats d'aquelles persones que per raons econòmiques tenen l'oportunitat de marxar temporalment o permanentment de la ciutat a la recerca d'un espai que compleixi tots aquells requisits que ambientalment són millors per a aquestes persones.

Aquestes estratègies que han anat aplicant individualment evidencien com les polítiques públiques i els recursos de la ciutat no donen resposta a aquestes problemàtiques. A causa d'aquests fets, moltes de les participants fan activisme com a ciutadanes de Barcelona per reivindicar que la implicació social s'ha de materialitzar en mesures polítiques que afrontin de manera integral el canvi climàtic, la contaminació, l'accessibilitat a espais, la millora de la qualitat de l'aire i altres factors que es mencionen que afecten la salut materna i infantil.

Per concloure, és important posar de manifestat la necessitat d'incorporar una perspectiva interseccional en la manera com s'afronta el canvi climàtic. Cal un enfocament basat en els drets de les persones, adultes i infants, que reconegui la diversitat d'experiències i que garanteixi el dret a la informació en aquesta etapa vital. Això implica entendre que no totes les persones tenen el mateix accés als recursos ni tampoc que s'enfrontin als mateixos reptes, per tant, qualsevol acció preventiva que es pugui dur a terme ha de partir d'aquesta comprensió per ser realment efectiva i equitativa i poder trencar amb els silencis i omissions en l'atenció prenatal i perinatal davant el canvi climàtic i la contaminació.

Nota: Una primera versió d'aquest informe es va enviar a l'Agència de Salut Pública de Barcelona (juliol 2025). Les dades que es presenten en aquest document han estat enviats per a la seva publicació en revistes científiques i els articles són actualment en fase de revisió.

7. Bibliografia

Baedke, Jan, & Nieves Delgado, Abigail (2019). Race and nutrition in the New World: Colonial shadows in the age of epigenetics. *Studies, History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, 76, 101175.

<https://doi.org/10.1016/j.shpsc.2019.03.004>

Benezra, Amber. (2021). Microbial Kin: Relations of Environment and Time. *Medical Anthropology Quarterly*, 35(4), 511-528. <https://doi.org/10.1111/maq.12680>.

Bodin, Maja & Björklund, Jenny. (2022). «Can I take responsibility for bringing a person to this world who will be part of the apocalypse!?»: Ideological dilemmas and concerns for future well-being when bringing the climate crisis into reproductive decision-making. *Social Science & Medicine*, 302, 114985. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.114985>

Cerezuela, Ana, Montasell, Helena & Remorini, Carolina. (2025). Hijas de la emergencia climática. *Publicación AFIN* n° 157, noviembre 2025. https://ddd.uab.cat/pub/afin/afinSPA/afin_a2025m7n157iSPA.pdf

Climate Central. (2025). Climate change increasing pregnancy risks around the world due to extreme heat. A Climate Central analysis of the past five years (2020-2024).

https://assets.ctfassets.net/cxgvgstp8r5d/4XB8ACtuuQBUIalQoyi0AE/e45c4ebbbc14f460b48a7b12b58045e4/Climate_change_increasing_pregnancy_risks_around_the_world_due_to_extreme_heat_2020-2024_.pdf.

Ford, Andrea Lily. (2020). Purity is not the point: Chemical toxicity, childbearing, and consumer politics as care. *Catalyst: Feminism, Theory, Technoscience*, 6(1), 1-25.

Girardi, Guillermina & Bremer, Andrew. (2022). Effects of Climate and Environmental Changes on Women's Reproductive Health. *Journal of Women's Health*, 31(6), 755-757. <https://doi.org/10.1089/jwh.2021.0631>.

Ha, Sandie. (2022). The Changing Climate and Pregnancy Health. *Current Environmental Health Reports*, 9(2), 263-275. <https://doi.org/10.1007/s40572-022-00345-9>.

Lappé, Martine, Jeffries Hein, Robin & Landecker, Hannah. (2019). Environmental Politics of Reproduction. *Annual Review of Anthropology*, 48(1), 133-150. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102218-011346>.

Mendola, Pauline & Ha, Sandie. (2022). Beyond the infant in your arms: Effects of climate change last for generations. *Fertility and Sterility*, 118(2), 224-229. <https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2022.06.007>.

Pearse, Rebecca. (2017). Gender and climate change. *WIREs Climate Change*, 8(2), e451. <https://doi.org/10.1002/wcc.451>

Pentecost, Michelle, Keaney, Jaya, Moll, Tessa, & Penkler, Michael (Eds.). (2024). *The Handbook of DOHaD and Society: Past, Present, and Future Directions of Biosocial Collaboration*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009201704>.

Pentecost, Michelle & Meloni, Maurizio. (2020). "It's Never Too Early": Preconception Care and Postgenomic Models of Life. *Frontiers in Sociology*, 5, 21. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.00021>.

Pentecost, Michelle & Ross, Fiona. (2019). The First Thousand Days: Motherhood, Scientific Knowledge, and Local Histories. *Medical Anthropology*, 38(8), 747-761. <https://doi.org/10.1080/01459740.2019.1590825>.

Richardson, Sarah. (2021). *The Maternal Imprint: The Contested Science of Maternal-Fetal Effects*. University of Chicago Press. <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/M/bo117202096.html>.

Roberts, Celia, Rasmussen, Mary Lou, Allen, Louisa & Williamson, Rebecca. (2023). *Reproduction, Kin and Climate Crisis: Making Bushfire Babies*. Bristol University Press.

Ross, Fiona, Pentecost, Michelle & Moll, Tessa. (2023). Epigenetics and the Anthropology of Reproduction. In *A Companion to the Anthropology of Reproductive Medicine and Technology* (pp.458-472). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781119845379.ch27>.

Saldaña-Tejeda, Abril. (2018). Mitochondrial mothers of a fat nation: Race, gender and epigenetics in obesity research on Mexican mestizos. *BioSocieties*, 13(2), 434-452. <https://doi.org/10.1057/s41292-017-0078-8>.

Samiee, Fateme, Vahidinia, Aliasghar, Taravati Javad, Masoumeh & Leili, Mostafa. (2019). Exposure to heavy metals released to the environment through breastfeeding: A probabilistic risk estimation. *The Science of the Total Environment*, 650 (Pt 2), 3075-3083. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.10.059>.

Samuels, Louisa, Nakstad, Britt, Roos, Nathalie, Bonell, Ana, Chersich, Mathew, Havenith, George, Luchters, Stanley, Day, Louise-Tina, Hirst, Jane, E., Singh, Tanya, Elliott-Sale, Kirstin, Hetem, Robyn, Part, Cheri, Sawry, Shobna, Le Roux, Jean & Kovats, Sari. (2022). Physiological mechanisms of the impact of heat during pregnancy and the clinical implications: Review of the evidence from an expert group meeting. *International Journal of Biometeorology*, 66(8), 1505-1513. <https://doi.org/10.1007/s00484-022-02301-6>.

Sasser, Jade. (2024). *Climate anxiety and the kid question: Deciding whether to have children in an uncertain future*. University of California Press.

Smith, Danielle, Sales, Javier, Williams, Aleyah & Munro, Sarah. (2023). Pregnancy intentions of young women in Canada in the era of climate change: A qualitative auto-photography study. *BMC Public Health*, 23(1), 766. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15674-z>.

Valdez, Nathalie. (2021). *Weighing the Future: Race, Science, and Pregnancy Trials in the Postgenomic Era*. University of California Press.

Projecte:

Viure l'embaràs a Barcelona:
dones i persones gestants
davant l'emergència
climàtica.

Ajuntament de Barcelona, Convocatòria de subvencions per al desenvolupament de projectes en el marc del Pla d' Acció per l' Emergència Climàtica de la ciutat de Barcelona, IP Anna Molas (2024), Diana Marre (2025), UAB.

Projecte RD24/0013/0003